

Honden op schilderijen

Sint Bernard

'NEVER MIND' (1907)

Ze spelen, rennen, poseren of kijken ons alleen maar aan: honden op schilderijen. Schilderstukken die onmisbaar zijn bij het ontrafelen van de geschiedenis van rashonden...

WAT ZIEN WE?

Het toppunt van Victoriaanse sentimentaliteit en tegelijkertijd een vertederend familie tafereeltje waarin drie kleine meisjes met hun viervoetige vriendjes spelen. 'Koekblikjes schilderkunst' volgens sommige critici – en de Engelsen noemen het 'Chocolate box art'. Die denigrerende kritiek staat echter in geen enkele verhouding tot de prijzen die de schilderstukken van deze kunstenaar op grote veilingen doen.

Er is geen twijfel mogelijk over het ras van de afgebeelde hond: een Sint Bernard. Een ras dat door de kunstenaar meer dan dertig keer wordt afgebeeld, altijd in de rol van 'lieve reus' en altijd in gezelschap van kinderen. De reus is zo groot dat het kleine meisje niet eens haar armen rond zijn nek kan leggen. Wie de armen en benen van de kinderen vergelijkt met de reusachtige voorpoten van de hond, begrijpt dat de schilder vooral het karakter en het uiterlijk van dit ras heeft willen benadrukken: reusachtig, imposant, betrouwbaar en gedistingeerd. Altijd vriendelijk voor de kinderen over wie hij waakt zoals een herdershond dat doet over zijn schapen.

'Never Mind', gesigeneerd in 1907. Het is één van de vele schilderstukken van Arthur J. Elsley met een Sint Bernard.

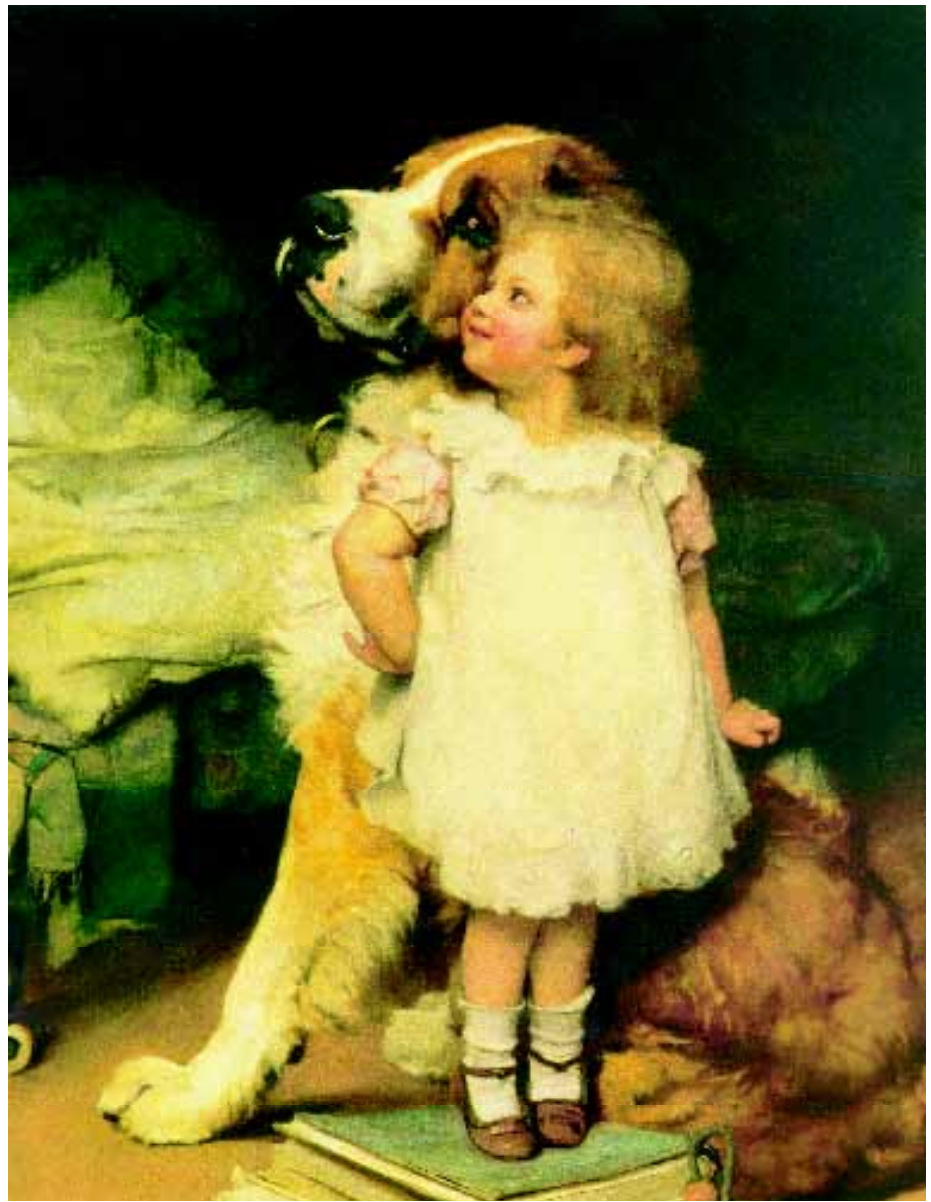
WIE ZIEN WE?

Dat kleine meisje met de roze sjerp is de in 1903 geboren dochter van de schilder, Marjorie, die hier dus vier jaar oud is. Marjorie is enig kind en heeft een zwakke gezondheid. Ze groeit heel beschermd op en poseert nooit tegelijk met de andere kinderen. Die worden door hun moeders gebracht en komen het atelier binnen via een ingang in de tuin en dan is Marjorie al terug naar het woonhuis. De twee andere meisjes zijn iets ouder dan Marjorie en hebben echt een bijrol. De hond en Marjorie zijn de hoofdpersonen.

In tegenstelling tot een aantal van zijn tijdgenoten, is deze kunstenaar er niet op uit om honden zo te vereeuwigen dat ze precies op het model lijken. Toch schildert hij naar levende modellen en er is in zijn schilderijen geen enkele hond die niet onmiddellijk als ras is te herkennen. Hij heeft zijn favorieten, want Sint Bernards, Schotse Herdershonden langhaar en Foxterriers komen op vrijwel al zijn doeken voor. Daarnaast soms Spaniels, enkele paarden en een pony en natuurlijk poezen. De Sint Bernard op dit schilderij is eigendom van Miss Mumford, een bekende fokster in die dagen.

Kijken we naar die Sint Bernard, dan valt de perfecte texture van de vacht op; er zit geen haartje verkeerd. Het melancholieke hoofd is schitterend getroffen en de hond kijkt met een zekere verbazing en berusting – inderdaad, 'Never Mind' – naar de kleine, speelse poesjes, voor wie melk is klaargezet.

Dezelfde verfijning als in de vacht te zien is, zien we ook in de jurkjes van de meisjes en in het kant van het mutsje dat één van hen draagt. Deze kunstenaar schildert zijn stukken op dezelfde manier als waarop een puzzel wordt gelegd. De kinderen en de honden zijn nooit

Arthur J. Elsley portretteert de Sint Bernard altijd in de rol van 'lieve reus'. Dit schilderij wordt in 1892 gemaakt.

tegelijkertijd in de studio en aan de hand van schetsen en foto's voegt hij de verschillende aspecten later op het doek bij elkaar.

DE KUNSTENAAR

Dit schilderij wordt gemaakt door Arthur J. Elsley, in 1860 geboren in Mayfair, Londen. Hij is de vijfde van de zes kinderen – drie jongens en drie meisjes – van koetsier en amateur schilder John Elsley en Emily Freer. Het eerste werk dat we van Arthur Elsley kennen is een tekening van een

Cairn Terrier, die hij als elfjarige jongen maakt. In de Zoölogische Tuinen van Regents Park maakt hij pentekeningen van de dieren, onder andere van een chimpansee en een giraffe. Als hij veertien jaar is, mag de jonge Arthur al naar de South Kensington School of Arts, later het Royal College of Art, en in 1876 volgt hij lessen aan de Royal Academy Schools. Het eerste schilderij dat hij exposeert is *Portrait of an Old Pony*, in 1878. Niet lang daarna overlijdt zijn vader en wordt Arthur, als oudste

Marjorie Elsley (1903-1997), geportretteerd door haar vader op 20-jarige leeftijd. Van 1921 tot 1925 studeert zij aan de St. John's Wood Art School.

De kunstenaar Arthur John Elsley (1860-1952), gefotografeerd rond 1900.

zoon, hoofd van het gezin. Als hij in 1882 de Academy Schools verlaat, voorziet hij in zijn levensonderhoud door het in opdracht schilderen van voornamelijk kinderen, paarden en honden. In 1880 – hij is dan nog student – schildert Elsley, in opdracht van een familie in Sussex, zijn tweede hond: *Jim*. Zijn eerste schilderij van een Sint Bernard is getiteld 'Victims', dat in 1891 in de Royal Academy wordt tentoongesteld.

'GOLDEN PERIOD'

In 1893 trouwt Elsley met zijn achternichtje, Emily Fuesdale. Hij kan zich dat permitteren nadat *The Illustrated London News* zijn *Grandfather's Pet* als kerstprent laat drukken en ook andere tijdschriften reproduceren zijn werk. Na zijn huwelijk huurt hij een huis aan Queen's Road, nu Queen's Grove, St. John's Wood, Londen. Zijn atelier is in het kelder gedeelte van het huis, terwijl het gezin op de begane grond woont. In Elsley's leven vormen de geboorte van zijn dochter en haar kinderjaren

wat de Engelsen een 'golden period' noemen. Zijn schilderijen zijn ongewoon populair; prenten en reproducties ervan halen oplagen van een half miljoen. De voorstellingen zijn uitermate geschikt voor kalenders, wenskaarten en ansichtkaarten en ze worden in talrijke tijdschriften en boeken afgedrukt. Even dringt zich de vergelijking met Anton Pieck op, maar Elsley is absoluut een veelzijdiger kunstenaar.

De Eerste Wereldoorlog heeft een dramatisch effect op zijn productiviteit. Hij werkt part time voor de munitie industrie, waar hij zich bezighoudt met precisiewerk bij het maken van viziers. Elsley is erg bijziend en dit werk is weliswaar uitstekend voor hem geschikt, maar het legt een te zware druk op zijn ogen, en schilderen wordt steeds moeilijker. In de oorlogsjaren maakt hij nog slechts een paar schilderijen, maar in 1927 exposeert hij toch weer in de Royal Academy. In 1931 maakt hij zijn laatste schilderij en daarna legt hij

Elsley's eerste schilderij van een Sint Bernard is getiteld 'Victims', dat in 1891 in de Royal Academy wordt tentoongesteld.

zich toe op hout- en metaalbewerking en tuinieren.

In 1952 overlijdt Arthur Elsley, 91 jaar oud, in zijn in 1930 gekochte vakantiehuis in Tunbridge Wells, Kent. Emily volgt hem in 1960, 88 jaar oud, en Marjorie overlijdt in 1997, op 93-jarige leeftijd.

DE SINT BERNARD

In de Zwitserse bergen, op een hoogte van ruim 2.000 meter, ligt een door Bernhard von Mathon gesticht klooster, een 'Hospiz'. Het klooster ligt op een strategische plaats, op een naar de stichter genoemde bergpas tussen Zwitserland en Italië. Niet iedereen die over deze pas reist heeft het geluk het klooster ongedeed te bereiken. Niet zelden wordt men overvallen door sneeuwstormen en lawines. De kloosterlingen zien het als hun taak gestrande reizigers op te sporen en veilig naar het klooster te brengen.

Hoe de link tussen de 'Hospiz' en de honden is ontstaan, is niet helemaal duidelijk. Men gaat er van uit dat de inwoners van de dorpen in de dalen aan het einde van de zeventiende eeuw dogachtige honden aan het klooster schenken. Waarschijnlijk voor de bewaking, maar in de praktijk blijken deze honden een talent te hebben voor het 'voorspellen' van stormen en lawines. Een logische stap is het inzetten van deze honden bij het reddingswerk door de kloosterlingen. Ze blijken over een goede neus te beschikken en kunnen mensen vele meters diep onder de sneeuw nog ruiken.

Over de geschiedenis van het ras vóór 1600 is niets meer bekend dan dat het behoort tot de grote groep van zware dogachtigen, die overal in midden-Europa aanwezig zijn. De Sint Bernard ontwikkelt zich tot een apart type, ook dankzij het geïsoleer-

'Good night', een in 1911 door Arthur J. Elsley geschilderd tafereeltjes met pups. Ook een typisch voorbeeld van een Victoriaans genre schilderij.

de bestaan. De oudste afbeelding van een Sint Bernard dateert van 1695 en is nog op de Hospiz aanwezig.

'ALPINE MASTIFF'

Aan het begin van de negentiende eeuw is het ras bijna uitgestorven en worden de Newfoundlander, Pyrenese Berghond en Mastiff ingekruist. Het is aan de Zwitser Heinrich Schumacher te danken

dat er een planmatige fokkerij met het ras ontstaat. Hij is ook de eerste die een stamboekhouding voert en zijn fokproducten naar Engeland en Rusland verkoopt. De raspunten worden in 1883 in Zwitserland opgesteld en in 1884 wordt de rasvereniging opgericht. Na enige strijd met Engeland wordt Zwitserland als land van herkomst aangewezen (1887).

In de negentiende eeuw is het ras onder meer bekend onder de namen 'Alpine Hund', 'Alpine Mastiff', 'Hospiz Hund', 'Barry Hund' en 'Berghund'. In 1865 verschijnt de naam 'Bernhardiner' en die naam wordt in 1880 officieel.

Het verhaal over dit ras is niet compleet als 'Barry' niet wordt vermeld. Barry is een 'kloosterhond', die leeft van 1800 tot 1814, en volgens kenners redt hij in die 14 jaar meer dan 40 mensen. Barry is nu nog – opgezet – te zien in het Natuurhistorisch Museum in Bern. De oudste vereniging voor dit ras, de

Op het vasteland van Europa wordt de Sint Bernard het meest in zijn oorspronkelijke omgeving afgebeeld. (Foto: Wikipedia).

Pater Formaz van het Hospiz, op ski's, met Barry, naamgenoot van dé Barry. (Foto: National Geographic Magazine, George Pickow).

'Hollandsche Sint Bernard Club', dateert van 1926 en duidt het ras aan als 'oude Zwitserse waakhond' en via 'reddingshond' komen we bij 'trouwe gezinshond'. En dat is precies hoe Arthur Elsley dit ras altijd schildert.

EIGENAAR EN COLLECTIE

'Never Mind' wordt in 1907 gedateerd en gesigneerd, en tentoongesteld in de Royal Academy, als nummer 832 in galerij XI. Het stuk wordt niet verkocht. Honderd jaar later, in 2007, verschijnt het bij veilinghuis Christie's in New York onder de hamer. De geschatte prijs is dan tussen de één en anderhalf miljoen dollar. Ook dan blijft het onverkocht. De naam van de huidige eigenaar van het schilderij is ons niet bekend. ■

SINT BERNARD

Een reproductie van 'Never Mind' van Arthur J. Elsley is verkrijgbaar bij: www.ensemble-editions.com Naast een prent, zijn ook posters en kaarten met die afbeelding verkrijgbaar. Deze firma verkoopt zo'n 40 reproducties van Elsley.